

20. Українські метабібліографічні посібники (кінець XIX — початок XXI ст.) : наук.-допом. бібліогр. покажч. третього ступ. / Держ. закл. «Нац. парлам. б-ка України» ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; авт.-уклад. О. Л. Промська ; наук. ред. В. О. Кононенко ; наук. консультант Г. М. Швецова-Водка. — К., 2012. — 120 с.
21. Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка : (1886—2011) : кат. вид. Б-ки та публ. про її діяльність : до 125-річчя Харк. держ. наук. б-ки ім. В. Г. Короленка / Держ. закл. «Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка» : уклад.: О. П. Куніч, Н. І. Полянська, Т. О. Сосновська [та ін.]. — Х., 2011. — 456 с.
22. Швецова-Водка Г. Бібліографічні новинки Національної парламентської бібліотеки України / Г. Швецова-Водка // Бібл. форум України. — 2009. — № 4 (26). — С. 7-11.
23. Швецова-Водка Г. Бібліографічні ресурси України : стан, проблеми розвитку / Г. Швецова-Водка // Бібл. вісн. — 2000. — № 4. — С. 25.
24. Швецова-Водка Г. М. Бібліографічні ресурси України : загальна характеристика : навч. посіб. / Г. М. Швецова-Водка ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. — Рівне : РДГУ, 2000. — 205 с.

Надійшла до редколегії 23.07.2012 р.

УДК 347.78 : [004.738.5 : 655.41]

В. В. КАЇДИ

ВЗАЄМОДІЯ ЕЛЕКТРОННОГО КНИГОВИДАННЯ З ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИМИ СТРУКТУРАМИ

Розглянуто проблему взаємодії системи електронного книговидання з інформаційно-комунікаційними структурами; визначено особливості та напрями інтеграції елементів системи електронного книговидання й інформаційно-комунікаційних структур в електронному просторі.

Ключові слова: електронне книговидання, інформаційно-комунікаційні структури, комунікаційна взаємодія.

Рассмотрена проблема взаимодействия системы электронного книгоиздания с информационно-коммуникационными структурами; определены особенности и направления интеграции элементов системы электронного книгоиздания и информационно-коммуникационных структур в электронном пространстве.

Ключевые слова: электронное книгоиздание, информационно-коммуникационные структуры, коммуникационное взаимодействие.

The problem of the interaction of electronic publishing of information and communication structures is considered, peculiarities and trends of the integration of elements of electronic publishing and information and communication structures in the electronic space are determined.

Key words: *electronic publishing, information and communication structure, communication interaction.*

Сучасні інформаційні технології зумовлюють прискорення процесів генерації та формування нових інформаційних ресурсів і створення бази для розвитку електронного книговидання. Збільшення кількості електронних ресурсів і каналів їх трансляції якісно трансформуює всі галузі діяльності, які продукують, зберігають і транслиують інформацію, особливо в електронному просторі. Спостерігається взаємопроникнення функцій і взаємозалежність у діяльності таких соціальних структур як видавництва, книго-торговельні організації, бібліотеки, ЗМІ, освітні заклади й ін. Цей феномен потребує розробки системних засад інформаційно-комунікаційної взаємодії означених інституцій в електронному просторі, що зумовлює актуальність теми дослідження.

Питання комунікаційної взаємодії інформаційних структур порушується в працях В. О. Ільганаєвої [3], О. М. Блюміна [1], С. В. Борисньова [2], Л. О. Лаврик [4] та інших. Аналіз наукових джерел надає змогу констатувати, що взаємодія соціальних структур, безпосередньо пов'язаних з електронним книговиданням, є складним багатовимірним комунікаційним феноменом. Але недослідженим аспектом є основні напрями взаємодії електронного книговидання з інформаційними структурами сучасного суспільства.

Мета статті — визначення основних напрямів взаємодії електронного книговидання з інформаційно-комунікаційними структурами в сучасних умовах.

Нині можна спостерігати процес конвергенції між різними соціальними інститутами, які поступово об'єднуються в документальні інформаційно-когнітивні системи різного рівня: локальні, регіональні, національні, міжнародні, глобальні, створюючи єдиний комунікаційний простір [3, с. 307].

У процесі взаємодії в межах і за допомогою комунікативної системи між різними суб'єктами комунікації здійснюється обмін інформацією, тобто відбувається комунікаційний процес. В. О. Ільганаєва зазначає, що комунікаційний процес — це процес становлення, розвитку і функціонування всіх соціальних систем, який забезпечує зв'язок між людьми та їх спільнотами, що уможливує наступність поколінь і сприяє набуттю й передачі соціального досвіду, його збагаченню, розподілу праці й обміну її продуктами, організації спільної діяльності, трансляції культури [3, с. 172]. С. В. Борисньов трактує комунікаційний процес як послідовність взаємопов'язаних етапів, необхідних для здійснення інформаційного обміну: формулювання ідеї, кодування інформації, вибір каналу зв'язку та передача повідомлення, декодування

повідомлення, формулювання відповіді й передача його відправникові [2]. В. О. Ільганаєва також зазначає, що в комунікаційному процесі наявні такі основні елементи: джерело (відправник), повідомлення, канал, одержувач і зворотний зв'язок. У зв'язку з цим можна сказати, що комунікаційний процес в електронному книговиданні має джерело (відправника) — автора електронної книги, повідомлення у формі електронного видання, електронний канал, одержувача-споживача електронного продукту і зворотний зв'язок — зауваження і враження від отриманої інформації, а також подальшого споживання продуктів цього автора [3, с. 172–173].

Комунікаційну взаємодію В. О. Ільганаєва розуміє як процес установалення цілеспрямованого, фактично запрограмованого зв'язку між взаємодіючими суб'єктами комунікаційних відносин, результатом якого є зміна поведінки чи стану свідомості [3, с. 166].

У системі взаємодії електронного книговидання з іншими соціальними структурами формується, обробляється і зберігається структурована інформація про наявні в локальних центрах (бібліотеках, книжкових магазинах) електронні ресурси; систематично поповнюються дані про новостворені електронні видання (ця інформація надається в Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів); здійснюється їх статистичний аналіз (який проводить Книжкова палата України); надається інформація про створені електронні видання кінцевим користувачам (через ЗМІ); забезпечується доступ до них будь-якого користувача в інформаційному просторі (бібліотеках, системі книгорозповсюдження), які, у свою чергу, задовольняють різні інформаційні потреби, зокрема освітні (в освітніх закладах різного типу). Отже, схема інформаційно-комунікаційної взаємодії електронного книговидання з іншими інформаційно-комунікаційними інститутами проілюстрована на рис. 1. Слід зазначити, що інформаційно-комунікаційні структури, які функціонують у традиційному середовищі, мають налагоджений процес комунікаційної взаємодії із системою книговидання, але в електронному просторі взаємодія між цими структурами простежується нечітко й не має відлагодженого механізму.

Безперечно, в сучасних умовах інформаційні ресурси створюються та поширюються різними організаціями, що мають відмінності в організаційних, змістовних, інформаційних та інших характеристиках, які необхідно узгодити з єдиними стандартами з урахуванням усіх видів ресурсів, їх систематизації й інтеграції для підвищення ефективності подальшого їх використання як у традиційний спосіб, так і в електронному просторі. Зважаючи

на основні функції соціальних інститутів, які взаємодіють і ефективно використовують усі види різних електронних інформаційних ресурсів, виникає необхідність визначення їх взаємодії.

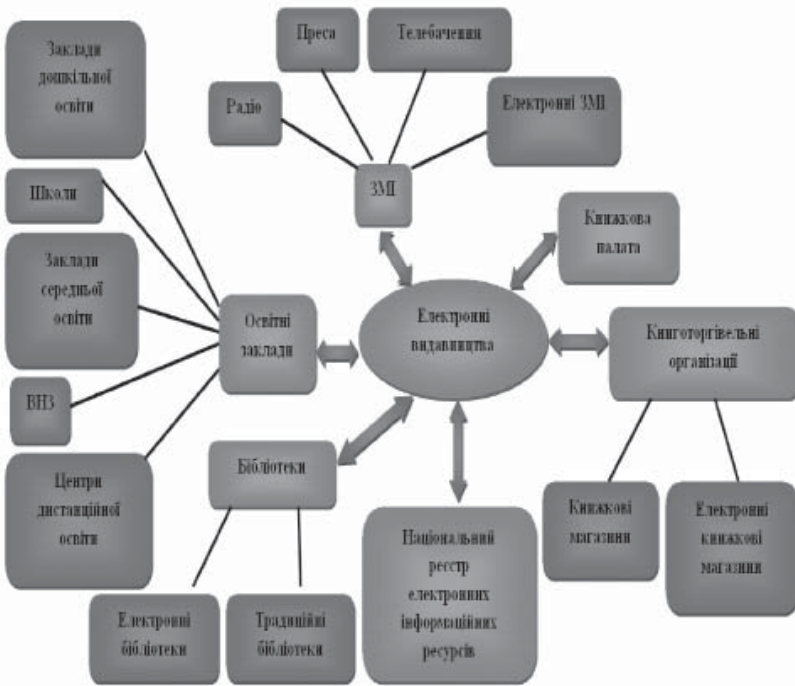

Рис. 1. Взаємодія електронного книговидання з інформаційно-комунікаційними структурами

Існуюча донині система формування та використання електронних інформаційних ресурсів — це структура, що охоплює безліч ресурсів, які сконцентровані в окремих центрах, організаціях та установах в інформаційному просторі. Кожен інформаційний центр (незалежно від ієрархічного рівня: регіонального або районного) у сфері свого функціонування має певну кількість користувачів електронних видань, які функціонують у локальній мережі. Такі групи користувачів, зазвичай не перетинаються. Крім того, кожен центр має різні канали комунікації з користувачами (зокрема особисте спілкування спеціаліста-експерта з користувачем, телефон, факс, пошта, газети, журнали, радіо, Інтернет тощо), а також з іншими центрами. Останній різновид каналів нині є рідкісним і має надзвичайно слабкі зв'язки, які, особливо на районному рівні, недостатньо розвинені, що не сприяє ефективному процесу обміну електронними ресурсами й інформацією між

ними. Центри, таким чином, роз'єднані, отже, роз'єднані й інформаційні ресурси, сконцентровані в цих центрах [1, с. 152].

Усунення зазначених недоліків можливе за умови створення системи формування інформаційних ресурсів на основі віртуального банку електронних інформаційних ресурсів (БІР), схема функціонування якого подана на рис. 2.

Рис. 2. Схема функціонування віртуального банку електронних інформаційних ресурсів

Система формування електронних інформаційних ресурсів на основі єдиного віртуального банку інформаційних ресурсів дозволяє отримувати, обробляти й зберігати систематизовану інформацію про наявні електронні видання й інформацію про них у різних центрах, а також передавати її будь-якому користувачеві або в будь-який інший центр у всьому інформаційному просторі. Так створюється єдиний інформаційний простір. Згідно з наведеною схемою, однією з основних характеристик електронного видання є віртуальний маршрут, тобто характеристика зв'язку електронного видання або інформації про нього з БІР та іншими інформаційними структурами. Необхідною є розробка методів обліку, систематизації та структуризації різноманітних електронних інформаційних ресурсів, які мають закінчену форму

і практичну цінність безпосередньо для виробників і споживачів. Вони є основою автоматизованого формування інформаційних ресурсів, зберігання й доведення їх до потенційних користувачів. Існуючі методи формування й поширення електронних видань передбачають процедури підтвердження їх якісної відповідності установленим вимогам, а також забезпечують підвищення відповідальності розробників і співробітників інформаційних служб за передані користувачам електронні видання. Слід зазначити, що наявність різних організацій та установ, які виконують роль джерел електронних видань, приводить до виникнення безлічі способів передачі інформаційних ресурсів (організації маршрутів). При цьому споживач визначає місце зберігання самого ресурсу та здійснює зв'язок з автором-розробником, власником або відповідальним співробітником інформаційного центру [1, с. 153].

Розглядаючи основні напрями розвитку зовнішніх комунікацій електронного книговидання слід назвати встановлення та розширення зв'язків із закладами дошкільної, шкільної, середньої освіти, ВНЗ, центрами дистанційної освіти, електронними та традиційними бібліотеками, Національним реєстром електронних інформаційних ресурсів, традиційними та електронними книжковими магазинами, Книжковою палатою, електронними ЗМІ, телебаченням, пресою, радіо.

Як зазначає О. Л. Лаврик, інформаційний вибух увів у цей ланцюг ще одного учасника — інформаційні органи, які істотно вплинули на процес комунікації, додавши нові носії інформації, електронний канал комунікації. Сучасна система соціальних комунікацій у вигляді моделі, запропонованої російською дослідницею (рис. 3), доводить, що поява повнотекстових електронних видань і використання Інтернету як одного з компонентів комунікаційного процесу впливають на всіх учасників взаємодії, створюють нові можливості для отримання інформації, тобто вводять нові комунікаційні зв'язки. Але це водночас ускладнює технологію обміну інформацією і, що важливо для електронного книговидання, очевидно руйнує традиційну модель функціонування книговидавничої галузі в традиційному просторі, а також в електронному, коли видавці використовують електронні книжкові магазини, електронні видавництва й електронні бібліотеки і, в деяких випадках, узагалі виводить їх із соціально-комунікаційного ланцюга, наприклад, у випадку використання автором програмного забезпечення, яке надає змогу самостійно розмістити свій твір в електронному просторі без допомоги видавничих організацій [4, с. 16-17].

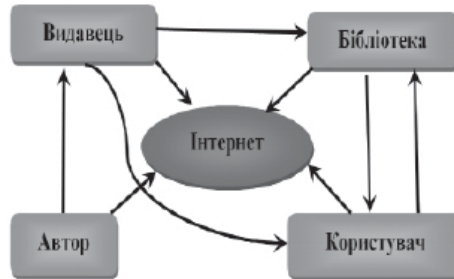

Рис. 3. Сучасна система соціальних комунікацій (традиційне й електронне середовище)

Факторами, які впливають на процес комунікації, є:

- розвиток електронного книговидання й електронні (насамперед повнотекстові) публікації або видання;
- технології, що забезпечують рух інформаційного потоку (віддаленого доступу й інформаційного обміну), та мережева взаємодія, зокрема на основі Інтернету;
- електронні колекції;
- Інтернет-ресурси;
- віддалений читач (користувач) та інші [4, с. 17];
- надання обов'язкового екземпляра електронного видання до Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів, основна мета якого — реєстрація, облік, накопичення, оброблення й зберігання відомостей про склад, зміст, розміщення, умови доступу до електронних інформаційних ресурсів і задоволення потреб юридичних та фізичних осіб в інформаційних послугах [5];
- розробка цінової політики, спрямованої на поширення електронних видань різного цільового призначення;
- надання статистичних показників до Книжкової палати України, яка, у свою чергу, їх аналізує за певними критеріями й формує звіти про стан книговидавничої галузі та перспективи її розвитку;
- посилення зв'язків із засобами масової інформації (електронними ЗМІ, телебаченням, пресою, радіо й іншими) з метою поширення інформації про електронні видання на засадах надання державою цьому виду реклами статусу соціальної (відповідно, безплатної) й заохочення різних ЗМІ до поширення такої інформації з наданням останнім привілеїв і пільг.

Зазначене зумовлює трансформацію в діяльності соціальних інститутів, таким чином усуваючи межі в електронному просторі, надаючи електронне видання споживачеві у вигляді електронного

продукту, який поєднує в собі текст, зображення, звук, анімацію та інше.

Поступово відбувається інтеграція електронних ресурсів у віртуальному просторі, що спричиняє посилення взаємодії електронного книговидання із соціальними структурами на засадах взаємозумовленості та взаємозв'язку матеріально-технічної бази, кадрового потенціалу, методів та інструментів розвитку комунікацій, зокрема електронних, визначення загальних принципів управління процесами створення, поширення й використання електронних видань та інформації про них у суспільстві.

Отже, до особливостей взаємодії електронного книговидання з інформаційно-комунікаційними структурами слід належать: взаємопроникнення функцій і зростання взаємозалежності в діяльності соціальних структур; необхідність розробки методів обліку, систематизації, структуризації, аналізу, поширення різноманітних електронних інформаційних ресурсів у суспільстві. Особливості електронного книговидання свідчать, що основними напрямками взаємодії є інтеграція та розширення зв'язків електронного книговидання із закладами освіти, бібліотеками, ЗМІ, системою книгорозповсюдження, Книжковою палатою, Національним реєстром електронних інформаційних ресурсів у таких аспектах: формування, обробка й зберігання структурованої інформації про наявні електронні ресурси в локальних центрах; систематичне поповнення даних про новостворені електронні видання; статистичний аналіз даних про новостворені електронні видання; надання інформації про створені електронні видання кінцевим користувачам; забезпечення доступу до них будь-якого користувача в інформаційному просторі; задоволення різних інформаційних потреб, зокрема освітніх. Розвиток і поглиблення взаємодії цих інформаційно-комунікаційних структур трансформують функціонування системи електронного книговидання і сприяють якіснішому та ширшому задоволенню інформаційних потреб окремих індивідів й суспільства в цілому. В електронному книговиданні комунікаційна взаємодія відбувається на багатьох рівнях: матеріальному, психологічному, соціальному — таким чином ускладнюючи і трансформуючи кінцевий результат сприйняття інформації кожним окремим індивідом з власною особистісною картиною світу, яку доповнює інформація, надана за допомогою електронного видання. Електронне книговидання на сучасному етапі розвитку має сферу функціонування, котра представлена мережевою культурою, яка, у свою чергу, опосередкована електронною книгою, створеною за допомогою потужної матеріально-технічної бази та сучасного програмного забезпечення. Електронне книговидання, функціонуючи в електронному просторі, взаємодіє з інформаційними

структурами, що створюють єдину інформаційно-комунікаційну систему і причетні до книжкової справи.

Подальшого дослідження потребують внутрішні комунікації українських електронних видавництв у сучасних умовах соціально-комунікаційної реальності.

Список літератури

1. Блюмин А. М. Мировые информационные ресурсы: учеб. пособ. / А. М. Блюмин, Н. А. Феоктистов. — М., 2010. — С. 149–165.
2. Бориснёв С. В. Социология коммуникации: учеб. пособ. для вузов / С. В. Бориснев. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 270 с.
3. Ильганаева В. А. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): словарь-справочник / В. А. Ильганаева. — Х. : КП Типография №13, 2009. — 392 с.
4. Лаврик О. Л. Академическая библиотека в современной информационной среде / О. Л. Лаврик. — Новосибирск : ГПНТБ СО РАН, 2003. — 251 с.
5. Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів: Постанова Кабінету міністрів України від 17 берез. 2004 р. № 326 [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/326-2004-%D0%BF>. — Загол. з екрана.

Надійшла до редколегії 28.08.2012 р.

УДК 316.772.4: [316.654+316.48]

Г. В. АФЕНЧЕНКО

РОЛЬ ЗАСОБІВ КОМУНІКАЦІЇ В ПОДОЛАННІ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

Розглядається можливість адаптації до соціальних змін і подолання соціальних конфліктів через відкриті колективні обговорення із застосуванням сучасних комунікаційних технологій.

Ключові слова: соціальний конфлікт, соціальні зміни, травма, громадська думка, збагачення, медіація.

Рассматривается возможность адаптации к социальным изменениям и преодоления социальных конфликтов путем открытых коллективных обсуждений с применением современных коммуникационных технологий.

Ключевые слова: социальный конфликт, социальные изменения, травма, общественное мнение, обогащение, медиация.

The possibility of adaptation to social change and overcoming social conflict through open discussions with the collective use of modern communication technology are defined.

Key words: social conflict, social change, injury, public opinion, deliberation, mediation.